

Marià Antoni Espinal i Armengol Josep de Togores i Llach

Alfabet dactilològic

1920

Dibuix, llapis sobre paper

Original i facsímil de les dues cares

20,8 x 12 cm

Donació germanes Espinal

Sovint definim la gestualitat de les mans com un element del llenguatge no verbal. Amb els seus moviments expressius, les mans sens dubte amplien els significats transmesos amb la parla, i fins i tot en comuniquen de nous. Però les mans i els seus gestos són també l'element essencial d'una llengua en sí mateixa, la de signes, emprada per la comunitat de signants, integrada majoritàriament per persones sordes o amb dificultats auditives, però també per oients. La llengua de signes és tan antiga com la parla, i no n'hi ha una de sola, sinó moltes, estandarditzades regionalment. Mentre que en el llenguatge oral la comunicació s'estableix a través del canal auditiu, en la llengua de signes té lloc mitjançant un canal visual i espacial. Les llengües de signes s'articulen amb la part superior del cos a l'espai frontal situat al davant d'aquest, aproximadament fins on arriben els braços semi estesos, i no només s'articulen amb les mans, sinó també a partir d'elements no manuals, com ara moviments labials, facials, linguals, d'espatlles, i de cap.

Aquest és un dibuix d'un alfabet dactilològic, una representació visual i en l'espai que estableix una correspondència entre cada una de les lletres d'una llengua (en aquest cas la castellana) i el seu signe, fet mitjançant una determinada posició dels dits de les mans que en alguns casos s'assembla a la traça de la lletra. L'autoria s'atribueix als artistes Marian Espinal i Josep de Togores, sense que se sàpiga del cert si un li va dibuixar a l'altre o si el van fer junts. Josep de Togores es va quedar sord als dotze anys, arran d'una meningitis, i tot i que entenia i parlava el català, el castellà i el francès, també usava el llenguatge signat. El dibuix, data de 1920, un any que ens remet a un període difícil en la vida de Josep de Togores. Tot i trobar-se en un moment molt fructífer i àlgid de la seva trajectòria artística, econòmicament estava en una situació complicada. El seu pare, el cineasta, col·leccionista i mecenes Josep de Togores i Muntadas havia invertit molts diners en el finançament de la seva activitat cinematogràfica i va quedar arruïnat. L'artista, aleshores, va acollir el seu pare i la seva mare a la seva casa de París i es va haver de fer càrrec d'ells econòmicament. En aquestes circumstàncies, fou molt important l'ajuda que rebé de dos artistes: Pablo Picasso, que li regalà un dibuix seu perquè el vengués i pogués sobreviure un temps amb els diners obtinguts, i Marian Espinal, que li comprà teles i pintures perquè pogués treballar. Amb aquests materials, Togores va fer algunes de les seves obres més cèlebres, com per exemple *Els jugadors de billar* (1920), les quals el dugueren a signar un contracte de representació amb el reconegut marxant d'art Daniel-Henry Kahnweiler.

El dibuix, que va ser donat al Museu d'Art de Cerdanyola per les filles de Marian Espinal, és un document que deixa constància de les dinàmiques d'ajuda i suport que sovint acompanyen les relacions professionals i d'amistat entre artistes, i també testimonia una voluntat d'integració, de trobar recursos per a la comunicació dins la diferència.

Marià Anton Espinal i Armengol
(Terrassa, 1897 - Cunit, 1974)

Marià Antoni Espinal, conegut com a Marian Espinal, començà a estudiar art secretament a l'Escola del pintor Francesc d'Assís Galí, mentre en paral·lel cursava estudis de química a l'Escola Industrial de Barcelona, una formació que va abandonar un temps després, amb la voluntat de dedicar-se plenament a la seva carrera artística. El 1917 va fer la seva primera exposició individual a les Galeries Dalmau, i en els anys posteriors va participar en diferents salons i mostres col·lectives. Entre 1919 i 1923 va fer llargues estades a París, on va assimilar la tradició *fauve* i la seva pintura va adquirir un perfil modern molt francès. El 1927 feu la seva segona gran exposició individual a la Sala Parés i rebé grans elogis de la crítica especialitzada. Aquell mateix any, però, la seva carrera incipient com a pintor es va

veure truncada amb la mort sobtada del seu pare, fet que l'obligà a assumir la gestió de l'empresa familiar Corbera y Espinal, la qual va ser col·lectivitzada durant la Guerra Civil. Espinal va abandonar la seva carrera artística professional, però va seguir pintant, i fins i tot va exposar la seva obra per darrera vegada el 1941 a la Librería Mediterráneo de Barcelona. El 1952, juntament amb Francesc Preses, fundà l'editorial Alma Mater, que entre altres publicacions va crear la *Colección Hispánica de Autores Griegos y Latinos*. Espinal fou també un col·leccionista molt notable, que al llarg de la seva vida va reunir una destacada col·lecció de pintura i d'objectes artístics, de la que destaca un conjunt de taules i talles gòtiques i romàniques que en l'actualitat formen part del Museo de Bellas Artes de Bilbao.

Josep de Togores i Llach
(Cerdanyola del Vallès, 1893 - Barcelona, 1970)

Fill d'una família benestant i amb inquietuds culturals, Josep de Togores va començar a rebre classes d'art encoratjat pel seu pare, després de patir una meningitis que el deixà sord. Aviat obtingué reconeixements diversos i oportunitats per exposar la seva obra. Gràcies a una beca concedida per l'Ajuntament de Barcelona va poder viatjar a París, ciutat on passà diferents períodes de la seva vida, i on a més de conèixer la pintura de Cézanne, que tingué una important influència en la seva obra, entrà en contacte amb creadors rellevants, com ara Aristide Maillol, Eugeni d'Ors, Amadeo Modigliani, Max Jacob, Manolo Hugué, Juan Gris i Pablo Picasso, així com amb l'influent marxant d'art Daniel-Henry Kahnweiler, que

fou representant seu durant molts anys. Després d'un període formatiu i inicial de la seva carrera, en el que s'aprecia la influència del Noucentisme, amb obres on destaca la presència de figures femenines monumentals, en la seva trajectòria són distingibles dues grans etapes: la primera, marcada per l'experimentació i la inquietud artística; i la segona etapa, després de la ruptura amb el seu marxant i el seu retorn a Barcelona, durant la que Togores desenvolupà de nou una pintura plenament acadèmica, d'acord amb les demandes del mercat i el gust burgès. En aquest període, l'artista rebé molts encàrrecs tant de retrats com de pintura mural, sovint de temàtica religiosa. Togores morí el 1970, arran d'un accident de trànsit al Passeig de Gràcia.

En el marc de l'exposició itinerant «Història de les mans», organitzada pel Programa d'Arts Visuals de la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració del Museu Nacional d'Art de Catalunya i els municipis participants, es convida els espais expositius a incorporar una obra local o vinculada al municipi. L'obra convidada pel Museu d'Art de Cerdanyola és una peça de la seva col·lecció: un dibuix de l'alfabet dactilològic de Marian Espinal i Josep de Togores de l'any 1920.